

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

na přelomu listopadu a prosince se opět po nějaké době vydaly do ulic desetitisíce nespokojených Ukrajinců, kteří nesouhlasí s politickým kurzem prezidenta Viktora Janukovyče, jenž v reakci na ruské hrozby přerušil proces zintenzivňování spolupráce s Evropskou unií. Represivní složky režimu, jako již tolikrát, udělaly zbytečnou chybu, když přehnaně tvrdě zasáhly a vyburcovaly k dalším, mnohem větším shromážděním ukrajinského lidu. Demonstrace se konají v počasí, které již příliš nepřeje dlouhému vystávání v chladu a vlhku, přesto se mnohačetné davy aktivizují k vyjádření nesouhlasu se směřováním země. V létě, kdy slunce a teplo zažene chmury a něco k jídlu poskytne příroda, se asi lze věnovat i příjemnějším věcem, zatímco podzimní plískanice vystaví šed' a nefunkčnost systému veřejně „na odiv“. Ukrajinská oranžová revoluce, která stála za pádem Janukovyče, propukla před devíti lety právě v listopadu. Bohužel, soudržnost vůdčího tandemu Juščenko – Tymošenkova velmi rychle strávila vlastní řevnivost, což již snad po sté vedlo k potvrzení faktu, že západní instituce a prosperita se přes noc nevybudují. Doufejme,

že současné listopadové (v době psaní úvodníku lze tušit, že také prosincové) vzepjetí pomůže Ukrajině pohnout se ze začarované pozice mezi vzhlížením k západu a východní hrou „na jistotu“ (bezpečí). V listopadu 2003 revoluce růží v Gruzii nastartovala modernizaci země a konec konců i u nás se cinkalo klíči v listopadu. Společnost, která tak rozhodně obětuje pohodlí, aby hromadně vyjádřila nespokojenost s poměry, zaslouží další šanci. Bezednou dávku inspirace by mohl přinést i příběh před pár dny zesnulé Natalje Gorbaněvské, která svůj nesouhlas vyjádřila v době, kdy k tomu ještě byla potřeba i ohromující míra osobní statečnosti.

O událostech na Ukrajině se dočtete v příštím čísle, nyní bychom vás rádi pozvali na debatu s Ibrahimem Fayadem, která se uskuteční ve čtvrtek 5. prosince od 18 hodin v brněnském Café Paradigma a bude se věnovat dalšímu státu, který bojuje o svou budoucnost – Sýrii.

Zajímavé a obohacující počtení přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 3

Římský statut a Vídeňská úmluva o smluvním právu – bezproblémový vztah?

Rozsudek proti Charlesi Taylorovi potvrzen odvolacím senátem

Zapomenout navěky? Španělský zákon o amnestiích opět pod drobnohledem

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 9

Eutanazie pro děti šokuje Evropu

Registrované partnerství jen pro heterosexuály je diskriminací

Zůstane ESLP věrný „doktríně ekvivalentní ochrany“ i po přistoupení EU k Úmluvě?

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 14

Spoluodpovědnost obchodních společností za okupaci palestinských území?

Íránská perestrojka

Nová posila světového systému ochrany lidských práv – anebo ne?

Bagramská věznice v kontextu Obamovy lidskoprávní politiky

4) Česká republika a lidská práva | 20

Kam směřuje extremismus v České republice?

O prozařování a ostřelování v reklamě

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Římský statut a Vídeňská úmluva o smluvním právu – bezproblémový vztah?

Veronika Bazalová

V minulém čísle Bulletinu jsme psali o problematice použití chemických zbraní v konfliktu v Sýrii (viz Bulletin č. 10/2013). V článku byla mimo jiné zmíněna kontroverze, zda použití chemických zbraní je válečný zločin stíhatelný před Mezinárodním trestním soudem (MTS). Na mezinárodněprávních blozích se přitom před nedávnem rozhořela debata, zda je na Římský statut použitelná Vídeňská úmluva o smluvním právu. To není tak jednoznačná otázka, jak by se na první pohled mohlo zdát. A pro kvalifikaci, zda použití chemických zbraní je či není válečný zločin, má obrovský význam.

Římský statut je zakládajícím dokumentem Mezinárodního trestního soudu. Jedná se o nejdůležitější dokument, který upravuje stíhatelné zločiny, ale i samotné řízení před MTS. Vídeňská úmluva o smluvním právu představuje jeden ze základních kamenů obecné úpravy mezinárodního smluvního práva a reguluje většinu právních aspektů týkajících se mezinárodních smluv. Významné jsou pro naši problematiku především články týkající se interpretace mezinárodních smluv (čl. 31-33 Vídeňské úmluvy). Římský statut je mezinárodní smlouva, a tak by použití pravidel Vídeňské úmluvy na Statut nemělo být problematické. Anebo je tomu snad jinak?

Existuje názor podle něhož nelze Vídeňskou úmluvu na Římský statut použít. Na Statut by se tak nevztahovala interpretační pravidla v ní uvedená. Zastánci tohoto přístupu se opírají o dva hlavní argumenty.

Za prvé, Římský statut obsahuje svá vlastní interpretační pravidla (čl. 21(2),(3) a 22(2) Římského statutu). Jedním z nejdůležitějších interpretačních pravidel ve Statutu je striktní dodržování zásady zákonnosti. To znamená především to, že nelze stíhat zločiny bez opory v zákoně (*nullum crimen sine lege*). Jinými slovy nemůžeme být potrestáni za něco, co právo za trestný čin neoznačuje. V případě, že dojde k pochybnostem o tom, co právo pokládá za trestné, je nutno rozhodovat ve prospěch obviněného (*in dubio pro reo*). Oproti tomu pravidla ve Vídeňské úmluvě vyzdvihují běžný význam interpretovaného textu, jeho cíl a účel a také úmysl smluvních stran. Interpretační pravidla Římského statutu jsou ale v postavení *lex specialis* vůči pravidlům ve Vídeňské úmluvě (*lex generalis*), a tak by Římský statut měl mít přednost.

Jak jsme již uvedli v článku o Sýrii z minulého čísla, odborníci se jednoznačně neshodují na tom, zda použití chemických zbraní ve vnitrostátním ozbrojeném konfliktu je válečný zločin či ne. Pokud by tedy došlo na stíhání tohoto jednání před Mezinárodním trestním soudem, bylo by pravděpodobně nutné, v rámci zásady *in dubio pro reo*, rozhodnout ve prospěch obviněného. Použití chemických zbraní by totiž nebylo v souladu s principy mezinárodního trestního práva, na něž odkazuje Římský statut, stíhatelné jako samostatný válečný zločin.

Za druhé, neaplikování Vídeňské úmluvy by se dalo odůvodnit také povahou Římského statutu. Statut je sice mezinárodním dokumentem, ale Vídeňská úmluva je použitelná pouze na mezinárodní smlouvy. Římský statut nemusí být považován ve všech situacích za mezinárodní smlouvu. Poměrně jasný je případ, kdy existuje spor mezi členským státem a Soudem. Římský statut bude mít v tomto případě charakter mezinárodní smlouvy. K odlišné situaci ale dojde, když se řeší spor mezi Soudem a obviněným, žalobcem či zástupcem obětí. Tyto vztahy by se daly popsat jako vztahy v rámci instituce. Ustanovení Římského statutu se v takovém případě použijí spíše jako vnitřní pravidla mezinárodní organizace.

Pokud bychom to opět aplikovali na syrský příklad, trestní stíhání konkrétní osoby pro použití chemických zbraní

Mezinárodní trestní soud. Foto: Alkan de Beaumont Chaglar. www.flickr.com

by bylo vztahem mezi Soudem a obviněným. V souladu s výše uvedeným by se jednalo o vztah v rámci mezinárodní organizace. Římský statut by měl charakter vnitřního dokumentu a Vídeňská úmluva by se tak neměla použít. Trestní stíhání by opět muselo být zastaveno na základě zásady Římského statutu – *in dubio pro reo*.

I přes všechny tyto argumenty je ale realita jiná. Soudci MTS v rozhodnutích běžně podporují svou argumentaci ustanoveními z Vídeňské úmluvy [1]. Soudci tak i v rámci trestního stíhání konkrétních osob považují Římský statut za mezinárodní smlouvu. Nebylo by ovšem na škodu si uvědomit, že Římský statut je především trestněprávní předpis. Při jeho aplikaci by se měla dodržovat zásada zákonosti a zásada striktního výkladu. Vídeňská úmluva by se měla použít pouze v omezených případech, ve kterých nestačí interpretační pravidla obsažená v samotném Římském statutu.

Pokud se tedy trestné činy spáchané v syrském konfliktu kdy dostanou před MTS [2], bude zajímavé sledovat, jak se použití chemických zbraní promítne do trestního stíhání a jak velký prostor dostane zásada *in dubio pro reo*.

Poznámky:

[1] Např. první rozsudek v historii MTS ve věci Lubanga ze dne 14. března 2012. Použití Vídeňské úmluvy bylo potvrzeno i v několika rozhodnutích odvolacího senátu.

[2] Sýrie není členským státem Mezinárodního trestního soudu. Zločiny spáchané na území Sýrie by se tak mohly dostat před MTS pouze na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN.

Zdroje:

Dapo Akande, *Treaty Interpretation, the VCLT and the ICC Statute: A Response to Kevin Jon Heller & Dov Jacobs*, EJIL: Talk!, 25. srpna 2013, (<http://www.ejiltalk.org/treaty-interpretation-the-vclt-and-the-icc-statute-a-response-to-kevin-jon-heller-dov-jacobs/>).

Dov Jacobs, *Why the Vienna Convention should not be applied to the ICC Rome Statute: a plea for respecting the principle of legality*, Spreading the Jam, 24. srpna 2013, (<http://dovjacobs.com/2013/08/24/why-the-vienna-convention-should-not-be-applied-to-the-icc-rome-statute-a-plea-for-respecting-the-principle-of-legality/>).

Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, Situation in the Democratic Republic of the Congo in the Case of the Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, The Trial Chamber I, The International Criminal Court, 14. března 2012, (<http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1379838.pdf>).

5.12.2013
18:00

Café Paradigma, Marešova 8,
Brno (za FSS)

Diskuzní večer

Understanding the Syrian Conflict

Ibrahim Fayad

Seminar with a discussion on the topic of the Syrian conflict with a Syrian citizen studying political science at Masaryk University who offers qualified and up-close perspective on the issue. Main topics of the debate: role of the international players in the conflict (Iran, Russia, USA, Arab states), role of ethnic groups and religion and of the jihadist movement.

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Rozsudek proti Charlesi Taylorovi potvrzen odvolacím senátem

Kateřina Studecká

Dne 26. dubna 2012 shledal projednací senát Zvláštního soudu pro Sierra Leone (Soud) Charlese Taylora vinným z napomáhání a nabádání ke zločinům proti lidskosti, válečným zločinům a dalším závažným porušením humanitárního práva. Následně dne 30. května 2013 vydal kompletní rozsudek čítající více než 2500 stran a vyměřil Taylorovi trest odnětí svobody v délce trvání 50 let. Tento rozsudek je obecně považován pro mezinárodní trestní právo za přelomový, ať už proto, že poprvé od Norimberských procesů došlo k odsouzení hlavy státu [1] nebo například proto, že je to jeden z prvních rozsudků odsuzujících rekrutování dětských vojáků do ozbrojených skupin [2].

Proti rozhodnutí projednacího senátu se odvolaly obě strany řízení. Kancelář žalobce mimo jiné v odvolání uvedla, že Soud nedostatečně posoudil celkové jednání Charlese Taylora a že přisoudil příliš velký význam formě trestní odpovědnosti, za kterou byl odsouzen, tedy „pouze“ napomáhání a nabádání. Žalobkyně se ohradila proti těm částem rozhodnutí, v nichž projednací senát naznačuje, že napomáhání a nabádání je jakousi sníženou formou individuální trestní odpovědnosti [3] a obecně se tak za něj ukládají nižší tresty, což zde také vedlo k nízké výměře trestu. Dožadovala se proto zvýšení trestu odnětí svobody na 80 let.

Naproti tomu Taylorovi obhájci postavili odvolání mj. na argumentech popírajících věrohodnost důkazů. Uvedli, že Soud se při zjišťování faktů spoléhal na nepotvrzená spekulativní tvrzení, neověřoval spolehlivost získaných informací a důvěryhodnost svědků. Také dle obhájců Soud obracel při zjišťování faktů důkazní břemeno na obhajobu. Dále tvrdili, že Soud naprosto nesprávně aplikoval prvky skutkové podstaty pro napomáhání a nabádání, kdy dle obhájců nestačí, aby měl obžalovaný obecně „podstatný vliv na uskutečnění trestného činu“, ale aby fakticky a přímo napomohl či nabádal k trestnému jednání. Potom je tedy nutné dokázat v každém jednotlivém případě, jakým jednáním napomohl konkrétnímu pachateli.

Odvolací senát vydal své rozhodnutí dne 26. září 2013. Nejprve v něm shrnul dosavadní průběh řízení a pokračoval uvedením rozsahu přezkumu v souladu se Statutem Soudu [4]. Dále se odvolací senát zabýval samotnými argumenty odvolání obou stran sporu. K popírané věrohodnosti důkazů uvedl, že Soud má širokou diskreci k hodnocení a zvažování důkazů, která je limitována principy stanovenými ve Statutu,

Budova Zvláštního soudu pro Sierra Leone. Foto: Alia-code, www.commonswiki.org

především tedy presumpcí nevinu a právem na spravedlivý proces. Je na projednací senátu, aby ojezřetně posoudil důkazy mu předložené a zhodnotil, zda prokazují dané tvrzení nade vší pochybnost a hodnocení řádně odůvodnil. Usoudil, že v tomto ohledu projednací senát nepochybil. K údajnému obrácení důkazního břemene uvedl, že po celou dobu řízení nemusela obhajoba dokazovat Taylorovu nevinu, a tedy k obrácení důkazního břemene nedošlo.

Velmi podrobně se odvolací senát věnoval otázce individuální trestní odpovědnosti v souvislosti se stanovením kritérií pro napomáhání a nabádání. Senát uvedl, že na základě Statutu a mezinárodního obyčejového práva dospěl k závěru, že skutková podstata napomáhání a nabádání je naplněna, jestliže obžalovaný poskytuje podporu, která má podstatný vliv na trestný čin, přičemž forma takové podpory nehraje roli. Nebylo tedy nutné, aby Taylor svým jednáním asistoval pachateli trestného činu v každém konkrétním případě. I v tomto aspektu tedy odvolací senát prvostupňový rozsudek potvrdil.

V jednom bodě bylo vyhověno odvolání žalobkyně. Odvolací senát dospěl k závěru, že se projednací senát dopustil omylu v otázce právní, když označil napomáhání a nabádání jako sníženou formu individuální trestní odpovědnosti, avšak dále se nezabýval vlivem tohoto omylu na výši trestu.

Odvolací senát tedy na základě čl. 20 odst. 2 Statutu Soudu potvrdil rozsudek projednacího senátu včetně trestu odnětí svobody v době trvání 50 let a nařídil jeho okamžitý výkon. Dne 15. října vydal Soud tiskovou zprávu, ve které oznámil, že Charles Taylor byl převezen z Nizozemska do Velké Británie, kde podstoupí výkon trestu. Z padesátileté sazby bude odečtena doba, kterou již strávil ve vazbě od svého zatčení v roce 2006.

Rozhodnutí se zatím setkalo jak s pozitivními ohlasy, tak s kritikou. Například profesor Kevin Jon Heller

silně kritizuje analýzu odvolacího senátu týkající se mezinárodního obyčeje napomáhání a nabádání. I když se ztotožňuje se závěrem, že neexistuje obyčejová povinnost přímé podpory konkrétnímu pachateli pro vznik odpovědnosti, tvrdí, že odvolací senát záměrně neuvedl některé argumenty nebo je převrátil, a nabídl tak naprosto nepřesnou a nekoherentní analýzu mezinárodního obyčeje.

Na druhou stranu ředitelka Centra pro mezinárodní spravedlnost v Haagu, jež je součástí organizace Amnesty International, Stephanie Barbour prohlásila, že toto zásadní rozhodnutí přineslo určitou dávku spravedlnosti desetitisícům obětí a je důkazem toho, že nikdo nestojí nad právem. Vyjádřila však rozhořčení nad tím, že zatím nebyly postaveny před soud žádné osoby odpovědné za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, které nastaly během konfliktu v Libérii. Liberijská Komise pro pravdu a usmíření (Liberian Truth and reconciliation Commission) již v roce 2009 doporučila vznik specializovaného trestního soudu pro Libérii. Charles Taylor stojí na prvním místě v seznamu osob, které Komise identifikovala jako osoby odpovědné za zločiny spáchané v Libérii v letech 1989-1996 a 1999-2003. Je tedy možné, že jednoho dne spatříme znovu Charlese Taylora na lavici obžalovaných.

Poznámky:

[1] Dne 1. října 1946 byl v Norimberku odsouzen Hitlerův nástupce Karl Dönitz.

[2] Další informace o případu Charlese Taylora viz Bulletin č. 11/2012, č. 5/2012 a č. 2/2011.

[3] Dle projednacího senátu je napomáhání a nabádání sníženou formou trestní odpovědnosti oproti např. „společnému zločineckému plánu“ (Joint Criminal Enterprise) nebo „odpovědnosti nadřízeného“ (Superior/Command Responsibility).

[4] Na základě čl. 20 odst. 1 Statutu Soudu je odvolací senát oprávněn přezkoumat rozhodnutí pro omyl v otázce právní, omyl ve skutkových zjištěních a procesní omyl.

Zdroje:

Charles Taylor conviction upheld: A major step against impunity in West Africa, Amnesty International News, 26. září 2013, (<http://www.amnesty.org/en/news/charles-taylor-court-ruling-2013-09-26>).

Kevin Jon Heller, *The SCSL's Incoherent - and Selective - Analysis of Custom*, *Opinio Juris*, 27. září 2013, (<http://opiniojuris.org/2013/09/27/scsls-incoherent-selective-analysis-custom/>).

Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor – Judgement in the Appeals Chamber, Special Court for Sierra Leone, 26. září 2013, (<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=t-14fjFP4jJ8%3d&tabid=107>).

Zapomenout navěky? Španělský zákon o amnestiích opět pod drobnohledem

Katarína Šipulová

Počátkem nového tisíciletí se ve Španělsku rozpoutala veřejná diskuze o historické paměti národa a možnosti otevřít a vyšetřit zločiny frankistického režimu. Španělská tranzice k demokracii po smrti generála Franca v polovině 70. let byla doprovázená přijetím generální amnestie pro politické zločiny (1977). Rozhodnutí uplatnit politiku zapomnění (Pacto del Olvido) místo trestní spravedlnosti bylo logickým důsledkem podoby tranzice, jejímiž nositeli se stali právě představitelé původní, byť již značně reformované, elity v čele s králem Juanem Carlosem. Demokrati-zace přes zapomnění se ve španělském případě určitě nedá označit za neúspěšnou. Přesto se však již přes deset let ozývají hlasy bývalých obětí podporovaných nevládními organizacemi požadující dodatečné vyvození odpovědnosti.

Po zprávě Amnesty International, která kritizovala implementaci Úmluvy o ochraně osob před nuceným zmizením [1] a požadovala po Španělsku, aby udělalo více pro objasnění osudů osob zmizelých v průběhu občanské války (1936-1939), absolvovali zástupci vlád-

Plakát španělské občanské války. Foto: Kent Wang, www.flickr.com

dy 6. listopadu 2013 slyšení před Výborem OSN pro nedobrovolná zmizení. Výbor se Španělska dotazoval zejména na implementaci článku 12 Úmluvy, jenž státy zavazuje k vyšetřování nucených zmizení – a to zejména ve vztahu k stále platné amnestii. Španělští zástupci v zásadě jakoukoliv možnost otevírání amnestovaných zločinů na základě Úmluvy odmítli. Zdůraznili, že Španělsko samozřejmě uznává nepřípustnost zločinů proti lidskosti, nicméně nikoliv retroaktivně. Podle článku 35 odst. 1 Úmluvy se pravomoc Výboru vztahuje pouze k nuceným zmizením, které se odehrály po vstupu Úmluvy v platnost (pro Španělsko se tak stalo 23. prosince 2010). Nucená zmizení, jejichž oběti jsou pořád nezvěstné, se však považují za trvalý trestný čin, a tudíž by podle výkladu Výboru do časové působnosti Úmluvy spadaly. Španělsko se k tomuto argumentu nevyjádřilo.

Zástupci vlády dále zdůraznili, že sporné amnestie se těšily v době svého přijetí velké společenské podpory (demokratizace s pohledem vpřed, nikoliv vzad na minulost) a nedotýkaly se pouze postav Francova režimu – představovaly pokus posunout se za bolestivé období občanské války a ponechat jej navždy historii. Společnost by podle vlády zrušení zákona nepodpořila, navíc by to ani s ohledem na stávající právní kulturu země nešlo. Vláda připomněla, že zákon o amnestii byl přijat demokratickou vládou dávno před tím, než Španělsko přistoupilo k Úmluvě, proto mezi nimi k žádnému konfliktu nedochází. K výtkám Výboru navíc stálá zástupkyně Španělska při OSN Ana Menendez Perez připomněla, že to byla právě demokratická tradice španělské justice, která výrazně přispěla k lidskoprávnímu vývoji v Latinské Americe, a vyzvala proto k okamžitému odmítnutí jakýchkoliv nárazek na absenci nestranosti nebo nezávislosti domácího systému.

Snaha Amnesty International pochopitelně není prvním pokusem otevřít problém vyrovnání se s minulostí. První vlašťovkou byl pokus soudce Baltasara Garzona, který v roce 2008 nařídil exhumaci masových hrobů obětí občanské války a usiloval o zahájení stíhání nucených zmizení a dalších zločinů odvolávaje se na mezinárodní právní obyčej a zákaz uplatnění amnestií na zločiny proti lidskosti (bližší viz Bulletin č. 5/2010 a č. 3/2012). Garzon nejenže neuspěl u Nejvyššího soudu, ale v důsledku své aktivity čelil také žalobě pro překročení svěřených pravomocí. Jeho snaha přesto vyvolala velkou odezvu jak ze strany veřejnosti, tak některých kolegů ze soudní praxe. V dubnu 2010 podala skupina argentinských stěžovatelů žalobu proti čtyřem bývalým představitelům Francova režimu. Stěžovatelé, potomci a příbuzní španělských obětí zločinů ultranacionalistické extrémní pravice Falange Española de las JONS, žádali u argentinských soudů o vyvození odpovědnosti na základě univerzální jurisdikce. Odůvodnění žaloby do značné míry kopírovalo Garzonovu argumentaci, že zločiny spáchané v průběhu občanské války byly již ve 30. letech zakázané podle *ius in bello*, a tedy představovaly zločiny proti zákonům a obyčejům války.

Přes odpor státního zastupitelství a prvostupňových soudů nabral případ zajímavých rozměrů: počátkem podzimu, 20. září 2013, vydala argentinská soudkyně Maria Romilda Servini de Cubria na obžalované osoby mezinárodní zatykač právě na základě principu univerzální jurisdikce. Španělským bývalým pohlavářům obžalovaným z mučení politických vězňů přitom v případě vydání hrozí trest odnětí svobody ve výši 25 let [2]. Argentina dovozuje univerzální jurisdikci implicitně z článku 118 své ústavy, podle něhož zvláštní zákon určí místo pro stíhání zločinů proti *ius gen-*

Památník padlých během španělské občanské války v Guadarrama Halley pobíží Madridu. Foto: DCCLIX, www.flicker.com

tium, které byly spáchány mimo hranice státu. Stěžovatelé, nyní za podpory soudkyně, za takový zákon označili statut Mezinárodního trestního soudu. Každé uplatnění univerzální jurisdikce pochopitelně představuje obrovský zásah do teritoriální suverenity státu, zde ještě umocněný zpochybněním legitimacy rozhodnutí demokratické vlády zvolit si vlastní cestu vypořádání se s minulostí a důsledky tranzice. Příklad vzbuzuje značné kontroverze i s ohledem na to, že původně to byly právě španělské soudy, které celá léta umožňovaly obětem argentinské vojenské junty dovolávat se spravedlnosti za nečinnosti jejich vlastní justice.

Poznámky:

[1] Amnesty International. Spain: Failure to address legacy of disappearances „shameful“. 5. listopadu 2013 (<http://www.amnesty.org/en/news/spain-failure-address-legacy-disappearances-shameful-2013-11-05>).

[2] Z pozitivněprávního hlediska byl totiž zločin genocidy

zakotven až přijetím úmluvy o potírání zločinu genocidia v roce 1948. Více srov. Bennett, Kimberly. Argentina judge seeking extradition of former Spanish officials. JKurist, 20. září 2013 (<http://jurist.org/paperchase/2013/09/argentina-judge-seeking-extradition-of-former-spanish-officials.php>).

Amnesty International. Spain: Failure to address legacy of disappearances „shameful“. 5. listopadu 2013 (<http://www.amnesty.org/en/news/spain-failure-address-legacy-disappearances-shameful-2013-11-05>).

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances. United Nations Treaty Collection (http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-16&chapter=4&lang=en).

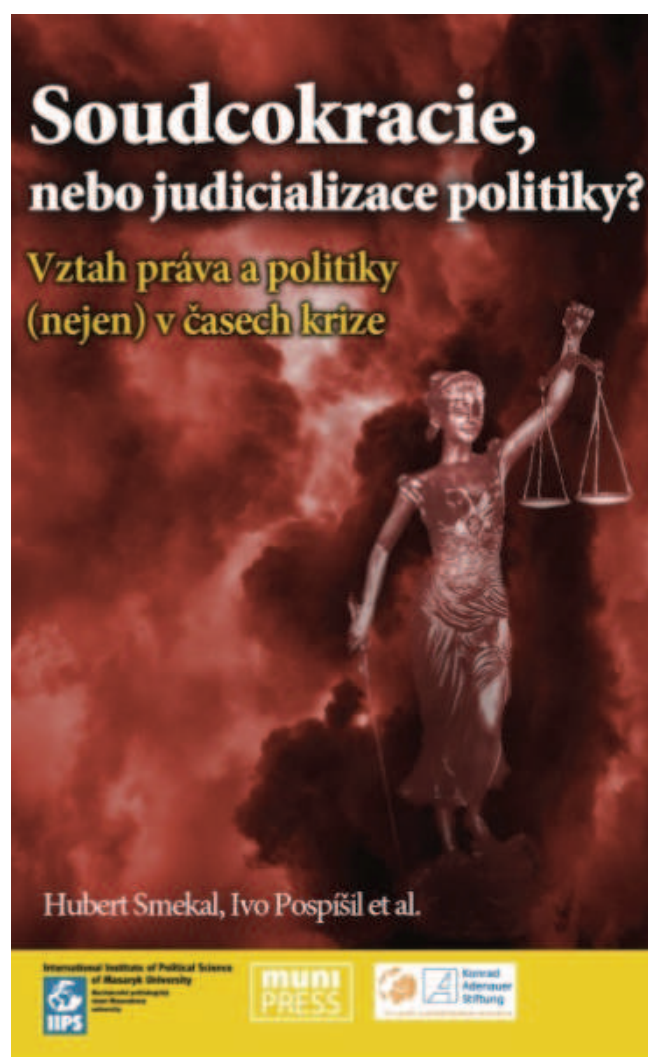
Martin-Ortega, Olga. Argentinian Jurisdiction and Spanish Amnesty. Jurist, 18. června 2010 (<http://jurist.org/forum/2010/06/argentina-jurisdiction-and-spanish-amnesty.php>).

Office of the High Commissioner for Human Rights. Committee on Enforced Disappearances examines report of Spain, 6. listopadu 2013 (<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13954&LangID=E>).

Soudcokracie, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize

Hubert Smekal, Ivo Pospíšil a kol.

Publikace si klade za cíl porozumět tématu, o němž se sice často veřejně mluví, ale povětšinou zaznívají silné názory bez dostatečného argumentačního podhoubí. Z úst politiků, novinářů a komentátorů se line kakofonie nálepek jako soudcokracie, soudcovský stát, vláda soudců a tak dále, která slouží jako fasáda k hrubému nastřelení postoje, nicméně bez propracovanějšího obsahu a hlubšího odůvodnění. Kniha „Soudcokracie, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize“ přispívá k naplnění doposud poněkud vyprázdněných nádob pojmů konkrétnějším obsahem. Jednotlivé kapitoly se zaměřují zejména na situaci v České republice, nicméně čtenář se může i přímo od účastnice vypjatých vyjednávání dozvědět, jak složitý úkol představuje ve velmi kompetitivním prostředí mezinárodní diplomacie prosazení českého zástupce do mezinárodních soudních pozic. Opět přímí aktéři nás také informují, jak funguje zastupování České republiky před Soudním dvorem EU či u Evropského soudu pro lidská práva.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Eutanazie pro děti šokuje Evropu

Martina Grochová

Každý má právo na život. Toto prohlášení najdeme na předních příčkách v jakémkoliv dokumentu, ať už právně závazném či nikoliv, jenž stanoví základní lidská práva. O tom, že má každý člověk právo na život, dnes už v Evropě nikdo nepolemizuje. Ale máme také právo na smrt? To je otázka, která provází rozhodování Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) a mnohé lidskoprávní debaty. Měli bychom mít možnost zvolit si smrt? A když jdeme ještě dál, měli bychom mít právo na asistovanou smrt – tedy eutanazii? A za jakých podmínek?

Soud se vyřešení této otázky vyhýbá a spokojí se s konstatováním, že jde o prostor daný k uvážení každému státu (*margin of appreciation*), protože v tomto ohledu neexistuje evropský konsenzus.[1] Otázka práva na asistovanou sebevraždu tedy zůstává v rámci Evropy sporná. Lze pouze konstatovat, že ze 47 členských států Rady Evropy pouhé 4 státy (Nizozemí, Lucembursko, Švýcarsko a Belgie) eutanazii uzákonily.[2]

Tato čísla ukazují, že Evropa se k možnosti eutanazie staví stále spíše skepticky.

Jedním ze států Rady Evropy, jenž zavedl možnost legální asistované sebevraždy, je Belgie. Ta již od roku 2002 umožňuje zvolit si vlastní smrt osobám, které dosáhly věku 18 let.[3] V roce 2011 tak například bylo vykonáno 970 asistovaných sebevražd.[4] Nyní však Belgie přišla s kontroverzním návrhem zákona, který v Evropě nemá obdoby. Vládnoucí strana připravuje zákon, jenž by umožnil asistovanou sebevraždu u dětí v terminálním stádiu nemoci. Jedinou zemí, kde je eutanazie dětí povolena, představuje momentálně Nizozemí, a to pouze za obzvlášť závažných okolností u dětí starších 12 let se souhlasem jejich rodičů.[5] V Belgii by však nově měly mít o své smrti možnost rozhodnout právě samotné nemocné děti. Opozice se však bouří a tvrdí, že projde-li zákon, pak jej napadne před Soudem. Případné rozhodnutí Soudu by bylo nepochybně zajímavé a zůstává těžko předvídatelné. Jak bylo uvedeno výše, Soud opakovaně vyřkl, že je na úvaze jednotlivých států, zda eutanazii povolí. Nelze však popřít, že možnost asistované sebevraždy u dospělých je podstatně méně kontroverzní než stejná volba u dětí.

Brusel, foto: Wouter Hagens (wikimedia)

Argumenty obou stran mají logický základ. Zatímco odpůrci asistovaných sebevražd u dětí předně uvádí, že není-li někdo způsobilý sám o sobě rozhodovat v základních oblastech života, není například způsobilý uzavřít manželství, pak těžko může rozhodnout o ukončení vlastního života. Tento argument nepochybně má svou váhu. Pokud někdo není způsobilý ani k běžným každodenním úkonům, pak si můžeme jen těžko představit, že by dokázal zodpovědně rozhodnout o vlastní smrti. Na druhou stranu je třeba zvážit, zda se děti v terminálním stádiu nemoci v životě nemusely potýkat s natolik odlišnými situacemi, než děti zdravé, že by mohly být skutečně dostatečně vyspělé k takovému rozhodnutí.

Příznivci návrhu zákona pak argumentují především tím, že pokud Belgie uznala, že eutanazie by měla být právem smrtelně nemocné osoby a že tato osoba by měla mít možnost rozhodnout o ukončení svého života, pak vyloučení dětí z této možnosti, byť se fakticky nacházejí ve stejné situaci, je v podstatě diskriminací určité skupiny obyvatel. Zároveň jedním dechem dodávají, že jde jen o legalizaci toho, co se v Belgii stejně reálně děje.

Nejspíš každého tato možnost v první chvíli šokuje. V mnoha státech není eutanazie povolena za žádných okolností a Belgie se nyní chystá na skutečně kontroverzní akt. Pokud ale odhlédneme od prvotního překvapení, je skutečně eutanazie pro děti natolik šokující, nebo jde jen o logický další krok? Pokud přistoupíme na myšlenku, že nevyléčitelně nemocní by měli mít možnost důstojného odchodu z tohoto světa a možnost volby netrpět, pak opravdu zní poněkud krutě, když je dětem tato možnost odepřena. Na druhou stranu je třeba si položit také otázku, zda děti opravdu dokáží plně pochopit, jaké rozhodnutí se chystají přijmout a plně si uvědomit jeho důsledky.

Poznámky:

[1] Viz např. rozsudek *Haas proti Švýcarsku* ze dne 20. ledna 2011, stížnost č. 31322/07.

[2] Viz např. rozsudek *Gross proti Švýcarsku* ze dne 14. května 2013, stížnost č. 67810/10.

[3] Loi relative à l'euthanasie [C-2002/09590], 28. května 2002.

[4] Commission fédérale de contrôle et d'évaluation de l'euthanasie: Cinquième rapport aux chambres législatives, dostupné z: <http://www.gaucherepublicaine.org/wp-content/uploads/2012/12/rapport-commission-euthanasie-2012.pdf>.

[5] Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě).

Registrované partnerství jen pro heterosexuály je diskriminací

ESLP: *Vallianatos a ostatní proti Řecku*

Martina Grochová

Dne 7. listopadu 2013 vydal Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) rozsudek *Vallianatos a ostatní proti Řecku* [1], který je malým vítězstvím homosexuálů v boji za jejich práva týkající se rodinného života. Soud se totiž vyslovil, že uzákonění registrovaného partnerství, které však smí uzavřít pouze osoby různého pohlaví, je diskriminací homosexuálů a porušením článku 14 ve spojení s článkem 8 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „Úmluva“).

Práva homosexuálů jsou nepochybně velmi živým a aktuálním tématem, s nímž se Soud musí ve svých rozsudcích opakovaně vypořádávat, přičemž v jeho judikatuře můžeme v posledních letech vidět značný posun. Soud se snaží obzvláště pečlivě zkoumat evropský konsenzus a opakovaně připomíná, že Úmluva je živoucí instrument, jenž je třeba vykládat v souladu s evropským konsenzem.

Ilustraci foto. Autor: Guillaume Paumier. Zdroj: flickr.com.

Rozhodovací praxe Soudu v oblasti práv párů stejného pohlaví

Připomeňme si důležitá rozhodnutí Soudu týkající se práv homosexuálů. V rozsudku *Schalk a Kopf proti Rakousku* [2] dospěl Soud k názoru, že vztah spolužijících osob stejného pohlaví lze podřadit pod pojem *rodinný život*, a to s ohledem na rychle se vyvíjející pohled evropské společnosti. Soud se však neztotožnil s názorem stěžovatelů, že by nemožnost uzavřít manželství s partnerem stejného pohlaví znamenala porušení Úmluvy. Zároveň vyřkl, že osoby stejného pohlaví nemají ani právo na určitou variantu k manželství, jakou je třeba právě registrované partnerství. Tento druhý výrok však Soud přijal jen velmi těsně. Na rozsudek pak navázalo další rozhodnutí *Gas a Dubois proti Francii* [3]. V tomto případě se Soud vyslovil k nemožnosti adoptovat dítě homosexuálního partnera. Soud vycházel z teze, že ve Francii je toto možné u heterosexuálních párů pouze v manželství. Pokud dva jedinci uzavřou PACS (tedy francouzskou formu registrovaného partnerství), pak jim toto umožněno není. Zároveň připomněl rozsudek *Schalk a Kopf proti Rakousku*, v němž uvedl, že nemožnost uzavřít manželství s jedincem stejného pohlaví, není diskriminací podle Úmluvy. Na základě toho pak dovodil, že ani nemožnost adoptovat dítě homosexuálního partnera není diskriminací.

Rozsudek *Vallianatos a ostatní proti Řecku* navazuje především na tezi, že vztah osob stejného pohlaví lze podřadit pod pojem *rodinný život*. Stížnosti č. 29381/09 a 32684/09 podaly řecké homosexuální páry a právnická osoba Syntessi. Stěžovatelé se domáhali, aby Soud vyslovil, že možnost uzavřít registrované partnerství (tedy jakousi další možnost ztvrzení vztahu vedle manželství) daná pouze heterosexuálním pářům, znamená porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Homosexuální vztahy jsou rovny vztahům heterosexuálním

Soud v rozsudku především připomněl, že dnes je již nevyvratitelným faktem, že páry stejného pohlaví vstupují do stabilních vztahů stejně jako páry heterosexuální. Z toho vyplývá, že homosexuální páry mají stejné potřeby v oblasti vzájemné podpory a pomoci. Soud zdůraznil, že význam registrovaného partnerství spočívá pro páry stejného pohlaví především v tom, že je to jediná možnost, jak formálně stvrdit svůj vztah a zároveň upravit záležitosti týkající se majetku a dědění ve státech, kde jim je uzavřena cesta k manželství.

Soud nepřisvědčil námitce řecké vlády, že registrované partnerství Řecko uzákonilo především s cílem chránit

Ilustrační foto. Autor: Council of Europe, zdroj: www.flickr.com

děti narozené mimo manželství a k posílení tradiční instituce manželství. Soud shledal, že tomu nenasvědčuje ani dikce samotného zákona, ani důvodová zpráva. K tomu pak uvedl, že registrované partnerství je otevřeno i párům různého pohlaví, jež nejsou rodiči, a tedy evidentně nemůže sloužit pouze k ochraně dětí narozených mimo manželství. Řecká vláda neposkytla uspokojivé vysvětlení, z jakého důvodu tedy toto právo nenáleží i párům stejného pohlaví.

Pohled evropské společnosti na partnerství homosexuálů

Dále bylo v rozsudku konstatováno, že ač stále neexistuje konsenzus mezi členskými státy Rady Evropy, trend směřuje k umožnění právního stvrzení vztahů mezi osobami stejného pohlaví. K tomu Soud uvedl, že 9 členských států umožňuje homosexuálním párům uzavřít manželství. Celkem 19 členských států zavedlo nějakou formu registrovaného partnerství, přičemž jen Řecko a Litva z této možnosti vyloučily páry stejného pohlaví.

S ohledem na výše uvedené dospěl Soud k názoru, že řecká vláda nepředložila dostatečně přesvědčivé důvody, jež by ospravedlňovaly vyloučení homosexuálních párů z možnosti uzavřít registrované partnerství.

Tento rozsudek je jistě významným pro budoucí rozhodování Soudu v oblasti práv homosexuálních párů. Soud, stejně jako většina jednotlivých evropských států, přiznává ochraně práv párů stejného pohlaví stále větší důležitost. Jak bylo uvedeno výše, v dřívějším rozsudku Soud vyslovil, že absence jakéhokoliv právního rámce, který by párům stejného pohlaví umožnil právně stvrdit svůj vztah, není porušením Úmluvy [4]. Právě rozhodnutí *Vallianatos a ostatní proti Řecku* by mohlo být první vlaštovkou směřující k budoucímu opačnému závěru. Především počet států, jež dnes již nabízí nějakou formu stvrzení vztahu homosexuálních párů, ukazuje, že se tento institut v Evropě stává zcela běžným a můžeme předpokládat, že v budoucnu se registrované partnerství párů stejného pohlaví stane v Evropě nárokovatelným standardem.

Poznámky:

[1] *Vallianatos a ostatní proti Řecku*, rozsudek ze dne 7. listopadu 2013, stížnosti č. 29381/09 a 32684/09.

[2] *Schalk a Kopf proti Rakousku*, rozsudek ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04.

[3] *Gas a Dubois proti Francii*, rozsudek ze dne 15. března 2010, stížnost č. 25951/07.

[4] *Schalk a Kopf proti Rakousku*, rozsudek ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04.

Zůstane ESLP věrný „doktríně ekvivalentní ochrany“ i po přistoupení EU k Úmluvě?

Johana Vysloužilová

Štrasburský soud zatím není nadán pravomocí rozhodovat o souladu aktů Evropské unie s Úmluvou. Přesto se před ESLP objevil nejméně jeden případ, v němž Unie nějakým způsobem figurovala a ESLP stížnost neodmítl z důvodu neslučitelnosti *ratione personae*. Mezi nejvýznamnější patří rozsudek ve věci *Bosphorus*, ve kterém soud formuloval novou doktrínu ekvivalentní ochrany lidských práv. Hlavní myšlenka celé konstrukce je následující: pokud členský stát Unie pouze implementuje povinnosti vyplývající mu z členství v EU, aniž by měl diskreční pravomoc, ESLP nebude posuzovat soulad těchto aktů s Úmluvou, neboť Unie poskytuje lidským právům ekvivalentní ochranu jako systém Úmluvy. Před zveřejněním návrhu textu Dohody o přistoupení odborníci polemizovali nad tím, zda bude ESLP aplikovat doktrínu ekvivalentní ochrany i po přistoupení. Očekávanou odpověď na tuhle otázku však návrh dohody nepřinesl. Pánem situace tedy bude ESLP, který sám rozhodne, zda bude při zkoumání stížností, v nichž posuzuje odpovědnost států podle Úmluvy za jednání vyplývající z jejich členství v Unii, pokračovat v aplikaci výše představené doktríny, či zda ji opustí. Názory odborníků na budoucnost tzv. „Bosphorus principu“ se liší.

Nejprve uvedme některé argumenty zastávající názor, že by štrasburský soud měl v aplikaci „Bosphorus principu“ pokračovat i po přistoupení. ESLP vynesl tento klíčový rozsudek v roce 2005, tedy před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, v době, kdy Listina základních práv EU nebyla právně závazným dokumentem. Pokud ESLP již tehdy zastával názor, že Unie poskytuje lidským právům ekvivalent-

ní ochranu jako systém Úmluvy, pak nyní, po přijetí Lisabonské smlouvy, by měla být ochrana lidských práv v rámci EU „ještě více ekvivalentní“ než v době vynesení rozsudku. Další argument je spojen se skutečností, že po přistoupení bude vnější kontrole podléhat sama Unie. Kontrola odpovědnosti členských států za provedení sekundární legislativy v případech, kdy stát neměl diskreční pravomoc, by tedy byla nadbytečná.

Byť by se při troše představivosti mohly uvedené argumenty jevit jako smysluplné, převažují názory, že po přistoupení k Úmluvě již ESLP nebude princip ekvivalentní ochrany aplikovat. A to z jednoho prostého důvodu – nebude jej již dále potřebovat. Unie bude moci stát před ESLP jako strana sporu i jako tzv. spolužalovaný. Z toho vyplývá, že už nebude existovat situace, kdy by musely nést odpovědnost za implementované akty členské státy místo Unie, která akt v rámci sekundární legislativy přijala. Nebude zde tedy existovat důvod, proč by měly být členské státy nadále privilegovány a vyloučeny z přezkumu. Kdyby ESLP od doktríny neupustil, znamenalo by to v budoucnu dvojí standard pro členské státy Úmluvy, což by se státům neparticipujícím v EU jistě nelíbilo a protesty by na sebe nenechaly dlouho čekat. Navíc, záměrem přistoupení je, mimo jiné, podrobit Unii štrasburské vnější kontrole

a položit tak SD EU na stejnou úroveň s ostatními nejvyššími a ústavními soudy členských států Úmluvy. Pokud by však ESLP v aplikaci doktríny přetrval, existoval by zde dvojí standard přezkumu, což by se s výše uvedeným záměrem vzájemně vylučovalo.

I když tedy ESLP projevil ve svém přístupu vzhledem k SD EU ochotu připustit, že EU je právní systém zabezpečující vysoký standard ochrany lidských práv, přesto by bylo na místě, aby po přistoupení doktrínu ekvivalentní ochrany opustil.

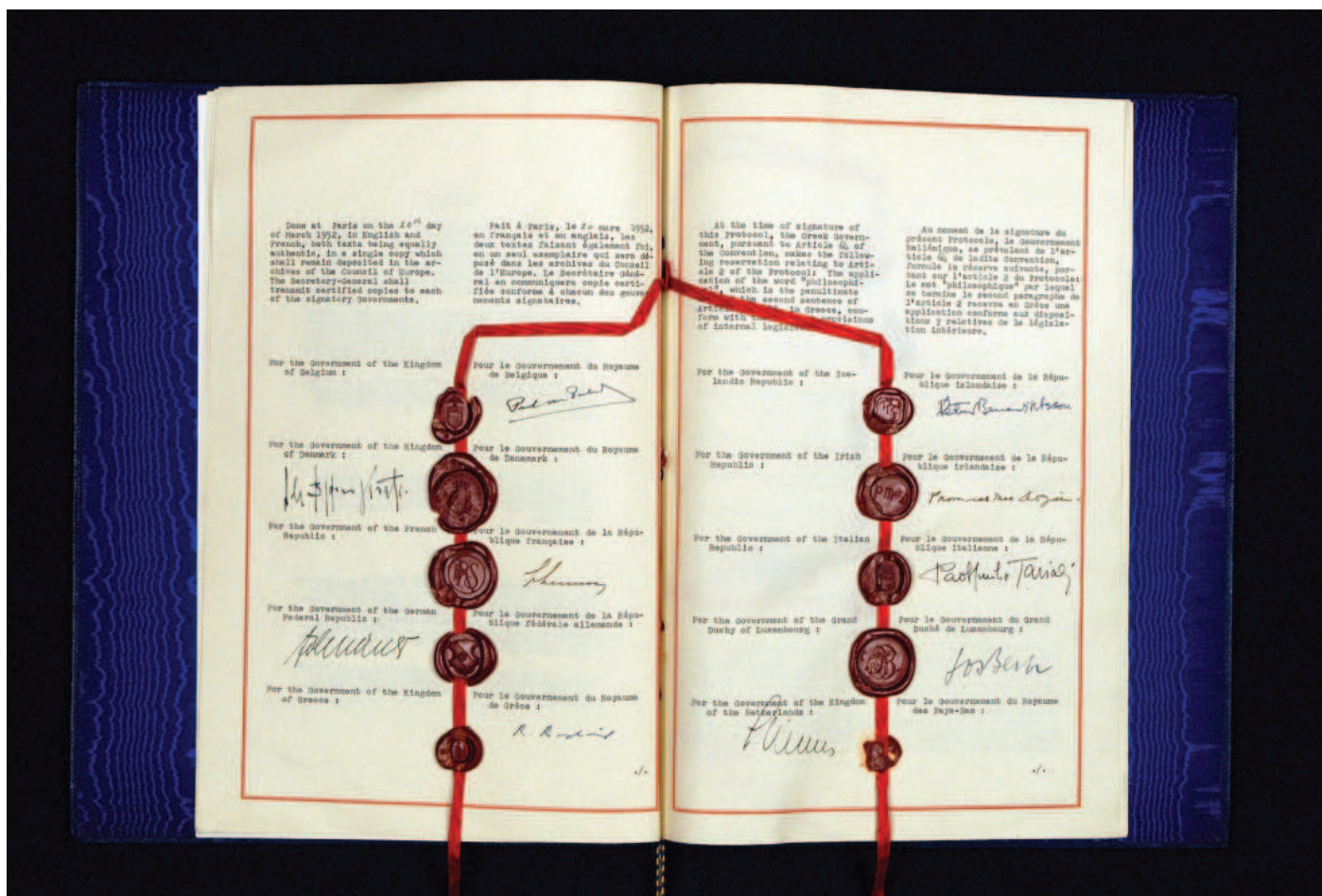
Zdroje:

BESSELINK, Leonard. *The EU and the European Convention of Human Rights after Lisbon: From 'Bosphorus' Sovereign Immunity to Full Scrutiny?* Amsterdam: University of Amsterdam - Amsterdam Centre for European Law and Governance, 2008.

GRAGL, Paul. *The Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights*. Oxford: Hart publishing, 2013.

LOCK, Tobias. EU Accession to the ECHR: Implications for Judicial Review in Strasbourg. *European Law Review*, 2010, č. 6.

Rozsudek ESLP ze dne 30. června 2005, *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Anonim Sirketi v. Irsko*, číslo 45036/98.

Evropská úmluva o lidských právech, foto: Council of Europe.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Spoluodpovědnost obchodních společností za okupaci palestinských území?

Petr Suchánek

Izrael koncem října v rámci obnovených mírových jednání s Palestinskou autonomií propustil 26 palestinských vězňů. Zároveň ale oznámil, že se chystá vybudovat 1500 nových obytných jednotek na okupovaném Západním břehu. Na palestinských územích obsazených Izraelem v roce 1967 v Šestidenní válce žije v současnosti kolem 500 000 Izraelců. Kolonizace okupovaných území je dlouhodobě kritizována pro porušování mezinárodního práva a komplikuje mírová jednání mezi Izraelem a Palestinou. Okupovaná území jsou také sídlem a cílem aktivit mnoha izraelských i nadnárodních obchodních společností. Podílem těchto společností na porušování mezinárodního práva se zabývají nedávné pokyny Evropské komise a report zpravodaje OSN Richarda Falka, které mohou znamenat počátek zásadních změn v přístupu k izraelské okupační politice.

Žádné granty pro okupanty

Evropská komise zveřejnila 19. července 2013 pokyny, které vyloučily způsobilost izraelských společností působících na územích okupovaných Izraelem od roku 1967 k získávání grantů, cen a jiných finančních nástrojů poskytovaných Evropskou unií počínaje rokem 2014.[1] Cílem pokynů je zajistit soulad závazků Evropské unie s mezinárodním právem a zpochybnit suverenitu Izraele na okupovaných územích.

Evropská unie je největší obchodní partner Izraele a zveřejnění pokynů vyvolalo bouřlivou odezvu. Ministr zahraničí Spojených států John Kerry vyzval Evropskou unii k přehodnocení svého rozhodnutí, které by podle něj mohlo ohrozit mírová jednání mezi Izraelem a Palestinskou autonomií obnovená po tříleté pauze. Izrael na pokyny odpověděl hrozbou vycouvání z Evropského výzkumného projektu Horizon 2020, do kterého měl investovat 600 milionů euro.[2] Z druhé strany bylo rozhodnutí vydat pokyny podpořeno 51 poslanci Evropského parlamentu v otevřeném dopise adresovaném Catherine Ashtonové.[3] Umožnit Izraeli

Kontrolní stanoviště v Palestině, zdroj: Wikipedia.

využívat finanční prostředky Evropské unie by se podle nich de facto rovnalo schvalování izraelské okupační politiky. Obdobnou výzvu zaslalo Catherine Ashtonové i 500 akademiků z třinácti evropských zemí.[4]

Dopad pokynů však není tak zásadní, jak by se mohlo na první pohled zdát. V první řadě jsou pokyny závazné pouze pro orgány Evropské unie. Členské státy nejsou v poskytování finančních prostředků izraelským firmám aktivním v okupovaných územích nijak omezeny. Za druhé nejsou pokyny příliš důsledné. Diskvalifikovány jsou pouze společnosti, které mají své oficiální sídlo na okupovaných územích. Tuto podmínku nebude těžké obejít uvedením sídla v rámci uznávaných hranic Izraele. Dále jsou z financování vyloučeny aktivity společností, které probíhají přímo na okupovaných územích. To se však nemusí vztahovat na některé typy služeb, jako poskytování úvěrů subjektům na okupovaném území, které se sice okupovaných území týkají, ale probíhají mimo něj. A konečně, pokyny nestanoví žádné sankce za jejich obcházení.[5]

Přestože pokyny nemusí mít velký dopad na izraelskou ekonomiku, jejich symbolický význam je značný. Oficiální cestou Izraeli sdělují, že Evropská unie odmítá jeho okupační politiku. Pokyny rovněž mohou být jen předehrou k zásadnějším krokům znevýhodňujícím obchodní společnosti profitující na izraelské okupaci.

Firmy coby váleční zločinci

Působení firem na okupovaných územích by teoreticky mohlo mít i závažnější důsledky. Richard Falk, „Zvláštní zpravodaj OSN pro Palestinská území okupovaná od roku 1967“ vydal v září letošního roku report o stavu lidských práv v Izraelem okupovaných územích.[6] Zpráva představila mimo jiné model právní analýzy, který by umožnil vyvodit mezinárodní trestní odpovědnost firem za jejich podíl na okupaci.

Model vychází z Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Falk tvrdí, že firmy podílejících se na okupaci by mohly být odpovědné za účast na válečném zločinu podle čl. 8 odst. 2 písm. b) bod viii: „*okupační silou provedené přímé nebo nepřímé přesídlení části jejího vlastního obyvatelstva na okupované území.*“ Podle čl. 25 odst. 1 Římského statutu má soud sice jurisdikci pouze vůči fyzickým osobám, ale podle Falka by bylo možné dovozovat odpovědnost osob jednajících jménem firmy na základě komplicity při páchání zločinu spadajícího do jurisdikce soudu podle čl. 25 odst. 2 písm. c) a d) statutu. Tato komplicita musí být vědomá a cílená. Široký mezinárodní konsenzus o nelegálnosti izraelských osad na okupovaném území a jejich desetiletí trvající existence by však podle

Falka k naplnění těchto podmínek mohli vést. Falk ve svém reportu aplikuje svůj model na činnost evropské bankovní společnosti Dexia a americké realitní společnosti Re/Max International, které viní ze spolupráce na nelegálním osídlování okupovaných území. K výkonu jurisdikce Mezinárodního trestního soudu však musí být pachatel občanem státu, který ratifikoval Římský statut. V případě Izraele nebo Spojených států by tato podmínka splněna nebyla.

Falk byl za výstupy své činnosti v minulosti mnohokrát kritizován a jeho kontroverzní názory jsou proslulé. Jeho model trestní odpovědnosti firem se vřelého přijetí pravděpodobně také nedočká. Falka dlouhodobě kritizují především Spojené státy, které popudil například článkem z roku 2008 nazvaném „9/11: More than meets the eye“, ve kterém spekoval o podílu Spojených států na teroristických útocích z 11. září. Spojené státy potom vyzvaly Falka po jeho reportu z června letošního roku, ve kterém kritizoval nevládní organizaci UN Watch, k rezignaci. Závěry jeho posledního reportu tedy mají negativní odezvu prakticky zaručenou.

Co je vyřčeno, však nelze vzít zpět. Stejně jako pokyny Evropské komise představuje i Falkova poslední zpráva další krok na cestě k rozetnutí gordického uzlu izraelsko-palestinských vztahů. Konec této cesty je však stále v nedohlednu.

Poznámky:

[1] Official Journal of the European Union, Guidelines on the eligibility of Israeli entities and their activities in the territories occupied by Israel since June 1967 for grants, prizes and financial instruments funded by the EU from 2014 onwards, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:205:0009:0011:EN:PDF>.

[2] The Jerusalem Post, EU Envoy: Israeli participation in Horizon 2020 rests on „pragmatic“ settlement guidelines, <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/EU-envoy-Israeli-participation-in-Horizon-2020-rests-on-pragmatic-settlement-guidelines-330290>.

[3] Letter signed by 51 MEPs, <http://www.eccpalestine.org/wp-content/uploads/2013/09/Letter-signed-by-51-MEPs.pdf>.

[4] BDS Movement, Over 500 academics call on EU not to water down new Israeli settlement guidelines, <http://www.bdsmovement.net/2013/500-academics-eu-letter-11329>.

[5] Who Profits, Despite outcry, EU guidelines on settlements will have little effect, <http://whoprofits.s483.sureserver.com/content/despite-outcry-eu-guidelines-settlements-will-have-little-effect>.

[6] United Nations General Assembly, Situation of human rights in Palestinian territories occupied since 1967 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/469/94/PDF/N1346994.pdf?OpenElement>.

Íránská perestrojka

Lukáš Hoder

Nový íránský prezident Rouhání na Západě zahájil útok šarmem. Přes Twitter popřál Židům vše dobré, propustil několik politických vězňů a vyjednává s USA a EU o jaderném programu své země. Nastává doba íránské perestrojky, kdy se jako v 80. letech bude jednat o odzbrojení a západní země budou mít příležitost tlačit reformní autokraty k dodržování lidských práv? Patří Česko mezi západní země?

O zahraniční politice současné „úřednické“ vlády toho moc nevíme, tedy kromě dvou bodů. Jednak platí, že premiér Rusnok není žádný řečník, jak ukazuje záznam jeho nepovedeného vystoupení na Valném shromáždění OSN, které lze nazvat spíše jako „bramboračka“, než jako jasně strukturovaný a dobře prezentovaný projev.[1] Jednak také víme, že lidská práva jsou „out“ a honba za zahraničními trhy je „in“.

Přesto by právě post-komunistické Česko a jeho budoucí vláda měli vědět, že podpora lidských práv v zahraničí má svůj význam, a že v případě Íránu jde navíc o pragmatickou politiku, o které stojí za to popřemýšlet.

Image na prvním místě

Írán je zvláštní kombinací demokracie, autoritářství a teokracie, kde od roku 1989 vládne pevnou rukou nejvyšší vůdce ajatolláh Chameneí. Právě ten má ohledně jaderného programu země a vůbec zahraniční politiky rozhodující slovo. Ostatně je i velitelem íránských ozbrojených sil a Revolučních gard. Také prezident je však silný hráč, předsedá vlivné Radě národní bezpečnosti a víceméně kontroluje státní rozpočet.

Přestože má prezident Rouhání svůj účet na Twitteru, není to rebel, ale naopak zkušený pragmatik. V zahraničí ukazuje vlídnou tvář, v rámci domácí politiky pak vyvažuje zájmy a hraje pro domácí publikum. Ve státním rádiu prohlásil, že ohledně jaderného programu neustoupí „ani o píď“ a do své vlády jmenoval řadu věrných služebníků režimu, včetně veteránů Revolučních gard nebo i bývalého aparátčíka tajných služeb, který údajně stál za masakrem tisíců íránských vězňů v roce 1988.[2] Ten se stal ministrem spravedlnosti.

Írán potřebuje zmírnit mezinárodní sankce, které podlamují jeho hospodářství. Chameneí navíc již přes dva roky posílá miliardy dolarů Assadovu „chemickému“ režimu v Sýrii a z vnitřního pohledu si nemůže dovolit úplně ignorovat nespokojené masy. Jednání se Západem tedy začala a Evropská unie v nich má své slovo,

Ramí Teherán, foto: Hubert Smekal.

jak se znovu ukázalo nedávno, kdy zástupci skupiny P5+1 v Ženevě uzavřeli s Íránem předběžnou dohodu ohledně jeho jaderného programu. Co na toto téma v Bruselu řekne český ministr zahraničí?

Zlatá sedmdesátá

Podobně jako socialistické Československo v 70. letech, i Írán má ústavu a přijal řadu mezinárodněprávních závazků, které garantují v praxi ignorovaná občanská a politická práva. Nastavení vhodných podmínek jednání s Íránem a rozběhnutí nové varianty Helsinského procesu, který v minulém století posílil postavení nevládních organizací východního bloku, by mohlo nechat vzniknout íránské Chartě 77.

Nejedná se přitom o pouhou fantazii nebo jeden unikátní příklad z dějin. Podle řady studií, které v tomto kontextu mluví o tzv. „bumerangovém efektu“, [3] může být posílení domácího disentu skrze koordinovaný tlak na režim a podporu nevládních organizací efektivní a ze střednědobého pohledu může tato snaha přispět ke změnám.

Navíc se nejedná jen o íránský disent a lidská práva. Lidskoprávní závazky je možné zcela racionálně využít jako test odhodlanosti autoritářského režimu najít se Západem kompromis. V 80. letech, s nástupem pragmatického a umírněného komunisty Gorbačova, přispěl konstantní tlak Reaganovy administrativy na dodržování lidských práv v Sovětském svazu ke změně postojů nové elity režimu. [4] Mladí komunisté ve vedení „Říše zla“ si uvědomili, že otázku občanských práv nelze úplně ignorovat, pokud chtějí svoji zemi modernizovat.

Pokud íránskému režimu dovolíme ignorovat jeho mezinárodní lidskoprávní závazky, jak se zachová ke svým případným slibům ohledně jaderného programu? A jsou Češi schopni k této debatě říct i něco jiného, než nepromyšlené provokace svého prezidenta?

Tento text byl v pozměněné podobě publikován v Lidových novinách.

Poznámky:

[1] UN web TV, 27. 9. 2013, <http://webtv.un.org/meetings-events/general-assembly/general-debate/watch/czech-republic-the-general-debate-68th-session/2700915525001>.

[2] Human Rights Watch, Pour-Mohammadi and the 1988 Prison Massacres, prosinec 2005, <http://www.hrw.org/legacy/background/mena/iran1205/2.htm>.

[3] T. Risse, S. C. Ropp, K. Sikkink, The Power of Human Rights, Cambridge University Press, 1999.

[4] Robert G. Patman, *Gorbachev and the Emergence of 'New Political Thinking'*, Review of International Studies, Ročník 25, Číslo 4 (říjen 1999).

Nová posila světového systému ochrany lidských práv – anebo ne?

Čína, Rusko, Saúdská Arábie a Kuba jako novodobí strážci lidských práv – představa, kterou v posledních dnech provází nejeden otazník.

Michaela Kotalíková

Vlna kritiky se snesla na rozhodnutí OSN poté, co v úterý 12. listopadu Valné shromáždění oznámilo nově zvolené členy Rady OSN pro lidská práva. [1] Mezi 14 nově přijatými státy se totiž objevily čtyři země, které ochranou lidských práv příliš neproslu-ly, a to Čína, Rusko, Saúdská Arábie a Kuba. Právě naopak, všechny tyto země jsou častým terčem kritiky nevládních organizací pro jejich porušování. Rada OSN pro lidská práva, která vznikla v roce 2006 jako nástupce Komise pro lidská práva a má celkem 47 členů volených na tři roky, má za úkol šířit lidská práva a dohlížet na jejich dodržování (Česká Republika byla členem v letech 2006–2007 a je jím znovu i v současné době pro období 2011–2014). Nabízí se proto otázka, zda svěřením této funkce do rukou zemím, které jednájí v rozporu se samotnou podstatou orgánu, nebude mít negativní vliv na jeho už tak poměrně nízkou důvěryhodnost.

Nevládní organizace U.N. Watch, která patří mezi časté kritiky Rady pro lidská práva prohlásila, že se jedná o nejhorší nové členy v historii instituce. „Čína, Kuba, Rusko a Saúdská Arábie systematicky porušují lidská práva svých vlastních občanů a neustále svými hlasy maří snahy OSN chránit práva druhých“, řekl výkonný ředitel U.N. Watch Hillel Neuer. „Pověřit Saúdskou Arábii celosvětovým dohledem nad lidskými právy je jako zvolit pyromana velitelem městských hasičů.“ [2]

Čína, Rusko i Saúdská Arábie v minulosti opakovane neuposlechly výzvu OSN vpustit do své země inspektory, kteří by prověřili údajné prohřešky proti lidským právům, což je jasným varovným signálem nabádajícím k opatrnosti. Mohou země, které samy lidská práva porušují dohlížet nad tím, aby je dodržovaly ostatní státy? A co více, budou na tom mít vůbec nějaký zájem?

Všechny tyto otázky zásadním způsobem zpochybňují věrohodnost celé Rady pro lidská práva. Dalším zneklidňujícím faktem zůstává, že tyto kontroverzní státy byly do Rady vůbec zvoleny. Jak dokládá Ellen Borková, ředitelka pro demokracii a lidská práva v organizaci Foreign Policy Initiative, státy se špatnou pověstí patřily do Rady i v minulosti, nikdy ale nedosáhly autokratické režimy takového počtu. [3] Navíc, vezme-

me-li v úvahu povahu hlasovacího systému Valného shromáždění, kdy pro své zvolení do Rady musí státy získat absolutní většinu hlasů, je jasné, že většina těch demokratických zemí, které by měly mít moc takovéto situaci zabránit, tak neučinila, a paradoxně přispěla ke zvolení těchto problémových zemí mezi ochránce lidských práv. Nicméně vzhledem k tomu, že hlasování o nových členech je tajné, tak se státy nemusí obávat možné kritiky a jiných následků svého hlasování. Vzniklá situace ukazuje, že současný systém má trhliny a je třeba věnovat mu zvýšenou pozornost, jinak se Rada OSN pro lidská práva stane dalším nefunkčním a zbytečným orgánem.

Poznámky:

[1] Členové Rady OSN pro lidská práva jsou voleni Valným shromážděním na dobu tří let, přičemž každým rokem se část Rady obmění. Valné shromáždění volbu hodnotí podle angažovanosti státu v oblasti ochrany a šíření lidských práv, míry dobrovolných aktivit a plnění závazků. Křesla jsou rozdělována na základě regionů OSN následovně: třináct členů je z Afriky, třináct z Asie, šest z východní Evropy, osm z Latinské Ameriky a Karibiku a sedm ze skupiny západní Evropy a zbytku světa. Valné shromáždění může většinově dvěma třetinami hlasů odebrat práva kterémukoliv členskému státu, který by porušoval lidská práva.

[2] „New Members of UN Rights Council Draw Criticism“. *Daily News*, 2013, (<http://www.hurriyetdailynews.com/new-members-of-un-rights-council-draw-criticisms.aspx?pageID=238&nID=57871&NewsCatID=359>).

[3] Bork, Ellen. 2013, „The U.N.'s Big Human Rights Problem“. *US News*. (<http://www.usnews.com/opinion/blogs/world-report/2013/11/15/human-rights-setback-at-the-un-is-a-symptom-of-a-bigger-problem>).

Bagramská věznice v kontextu Obamovy lidskoprávní politiky

Petra Nováčková

V Afghánistánu došlo k propuštění několika stovek osob držených původně americkou armádou ve věznici Bagram. Tyto osoby byly americkými vojáky zajaty především v souvislosti s válečnými operacemi, nicméně nedávno byly předány pod afghánskou kontrolu v rámci předávání bezpečnostních pravomocí afgánskému státu. Afghánská vláda však tolik osob nechce a ani nemůže držet. Ukázala se tak slabina detenční politiky americké vlády.

Podle zprávy Amerického ministerstva obrany z 8. listopadu 2013 dokončily afgánské úřady právní „screening“ 461 z 880 předaných vězňů, přičemž pouze proti 77 z nich bylo zahájeno trestní stíhání, zbytek byl propuštěn. Podle vyjádření Spojených států ovšem v mnoha případech hrozí riziko, že by někteří z těchto propuštěných vězňů mohli představovat hrozbu pro afghánské bezpečnostní síly a vládu, a tudíž považuje jejich propuštění za předčasné. Vzhledem k tomu, že většina vězňů byla zadržena během vojenských operací, kde je pozdější zahájení trestního stíhání obtížné až nemožné, byla nastalá situace vlastně předvídatelná. Hladkost procesu navrácení suverenity Spojenými státy afgánské vládě je tedy v tomto smyslu ohrožena.

Bagram a Guantánamo

Tento případ ovšem připomíná mnohem zajímavější fakt, který je v kontextu dodržování lidských práv ze strany Spojených států překvapivě často přehlížen. Je jím samotná existence americké věznice Bagram na území Afghánistánu a nárůst počtu jejích vězňů během Obamovy administrativy. Vzhledem k tomu, jakou pozornost prezident Obama i veřejnost věnuje problematice věznice Guantánamo, je existence bagramské věznice a v ní panujících podmínek, které jsou často horší než ve zmiňovaném Guantánamu, v podstatě zapomenutým problémem.

Věznice v Bagramu se od nástupu Obamovy administrativy do úřadu rozrostla z 600 zadržených na 3000 (údaj z konce roku 2012 před uzavřením dohody o postupném převzetí věznice afghánskou vládou), přičemž pro srovnání věznice v Guantánamu měla v té době kolem 240 zadržených vězňů. Bagramští vězni přitom nebyli zadržováni jako váleční zajatci podle Třetí ženevské úmluvy nebo jako „chráněné osoby“ podle Čtvrté úmluvy, ale jako „neprivilegovaní nepřátelští bojovníci“. Navíc na rozdíl od zadržených v Guantánamu nemají vězňové v Bagramu právo *habeas corpus*,

jinými slovy právo žádat americký soud o přezkoumání zákonnosti svého zadržení.

Podmínky v Bagramu

Zpráva Human Rights First z roku 2011 přinesla poměrně detailní analýzu situace v bagramské věznici, ve které mimo jiné upozorňuje na problém neexistence právních zástupců, kdy jsou vězni zastupováni pouze vybranými americkými vojáky bez jakéhokoliv právního vzdělání nebo tréningu, což vede k tomu, že důvody zadržení vězňů zůstávají často nejasné nebo pochybného charakteru. Výsledkem pak je, že někteří zadržení jsou ve vazbě již více než osm let bez konkrétního obvinění nebo soudu, s nedostatečnou důkazní evidencí a minimální možností bránit se.

Američané se již s existencí Guantánama smířili a bagramské věznici se tak dostává ještě menší pozornosti. Obamova administrativa se sice veřejně snaží vyřešit otázku Guantánama a snažila se tuto věznici (neúspěšně) zavřít, ale jedním z vedlejších důsledků této snahy bylo i zadržování vězňů jinde. Nutně tak vyvstává

otázka, jestli je lidskoprávní rétorika Obamovy administrativy v souvislosti s detencemi na bojištích světové války s terorismem myšlena vážně, nebo zda je pouhým medem pro veřejné mínění.

Zdroje:

Bellinger, J. (2013): Bagram: More on a wind – down of Obama's Guantanamo, Lawfare, [online], Dostupné z: <http://www.lawfareblog.com/2013/11/bagram-more-on-wind-down-of-obamas-guantanamo> [24.11.2013]

Chesney, R. (2013): Afghanistan may release hundreds of detainees transferred from US military custody, Lawfare, [online], Dostupné z: <http://www.lawfareblog.com/2013/11/afghanistan-may-release-hundreds-of-detainees-transferred-from-us-military-custody/> [24.11.2013]

Chandrasekaran, R. (2013): Afgan review panel to release 80 percent of high-security detainees, Pentagon says, Washington Post

Human Rights First (2011): Detained and denied in Afghanistan, [online], Dostupné z: <http://www.humanrightsfirst.org/wp-content/uploads/pdf/Detained-Denied-in-Afghanistan.pdf>

Letecká základna v Bagramu, zdroj: Wikipedia.

4) Česká republika a lidská práva

Kam směřuje extremismus v České republice?

Jan Hejtmánek

Počátkem listopadu letošního roku zveřejnila Bezpečnostní informační služba svou výroční zprávu za rok 2012.[1] Kromě jiných témat se v dokumentu věnuje i krátkému zhodnocení extremistické scény v České republice a možným tendencím jejího dalšího vývoje. Zajímavý je především důraz na skutečnost, že větší ohrožení demokratických principů, než samotný levicový či pravicový extremismus, představuje rozšiřování extremistických názorů v celé společnosti.

Zpráva informuje o tom, že aktivity klasických extremistických skupin jsou na ústupu. Ať už se zaměříme na pravicové spektrum vycházející z neonacismu, nebo levicové spektrum vycházející z ortodoxního marxismu-leninismu, ani jedna z těchto skupin není podle BIS pro demokratický základ státu nebezpečím. Neznamená to samozřejmě, že bychom tyto skupiny měli podceňovat. Jejich nebezpečí však lze vidět především na lokální úrovni, kde mohou svými aktivitami přispívat ke zhoršení situace v některých regionech či mikroregionech, jak jsme tomu v posledních letech byli svědky již několikrát. Stačí připomenout letošní

protesty z českobudějovického sídliště Máj, které vedli členové Dělnické strany sociální spravedlnosti a Národního odporu spíše bez podpory obyvatel dotčeného sídliště.[2]

Utlumení aktivit pravicové extremistické scény napomáhá podle BIS i existence Dělnické strany sociální spravedlnosti. Právě to, že se extremisté snaží své názory prostřednictvím DSSS prosadit legálními politickými prostředky, je vede k nutnosti aspoň zdánlivého umírnění činnosti. Ani v politice ale nejsou pravicoví extremisté příliš úspěšní. DSSS získala v letošních parlamentních volbách jen 0,86 % hlasů. Podpořilo ji necelých 43 tisíc voličů, což je přibližně třetinový úbytek v porovnání s volbami v roce 2010. Ještě zajímavější je to, že strana nedokázala výrazněji zaujmout voliče ani v lokalitách, na které dlouhodobě zaměřuje svoji činnost.[3]

Znamená to tedy, že je v České republice na ústupu extremismus jako celek? Bohužel nikoliv. Ačkoliv se aktivity extremistických skupin snižují, u názorů, které tyto skupiny reprezentují, je tomu přesně naopak. Podle zprávy BIS se totiž zdrojem ohrožení demokracie a ústavnosti v České republice „za určitých okolností může stát i nárůst nedůvěry některých skupin obyvatel k fungování demokratických principů obecně.“ V době

Pozvánka na přednášku s diskuzí

Iva Brožová

Předsedkyně Nejvyššího soudu

EIUC Lecture 2013 k problematice lidských práv

Kdy? Pondělí 9. prosince 2013 od 14 h

Kde? P51

ekonomické i politické krize se určité frustraci ve společnosti nelze divit. Přinejmenším v některých regionech je nespokojenost obyvatel pochopitelná. Na druhou stranu si ale musíme uvědomit, že posun názorů většinové společnosti směrem k levému, nebo pravému okraji spektra má svá rizika.

Zpráva BIS upozorňuje na to, že legitimní projevy občanské společnosti se v budoucnosti „mohou stát motivem pro manipulaci a mohou se pod hlavičkou boje proti nešvarům ve společnosti pokoušet prosazovat své cíle, spočívající například až v destrukci tradičního modelu zastupitelské demokracie.“ Ani DSSS pak často nijak nezastírá, že její „bitvy a války“ na sídlištích v sociálně vyloučených lokalitách jsou jen součástí širší opozice vůči liberálně-demokratickému systému jako celku.

Ještě větším problémem pak může být to, že kromě většinové společnosti přijímají agendu extremistických hnutí často i politici. Například rasistické výroky na adresu Romů již zdaleka nejsou doménou představitelů DSSS a jiných marginálních krajně pravicových stran, ale objevují se napříč politickým spektrem. Tomio Okamura, kterého ve volbách podpořilo téměř 350 tisíc voličů, na svém facebookovém profilu prohlásil, že bychom měli usilovat o vystěhování Romů do Indie.[4] Poslanci, senátoři či komunální politici jiných stran za ním bohužel příliš nezaostávají.

Právě téma rozšiřování extrémních názorů mimo klasické extremistické skupiny by se podle BIS mělo stát tématem seriózní odborné i veřejné diskuze. S takovým závěrem lze samozřejmě jen souhlasit. Občané i politici by si měli uvědomit, že jedním ze základních principů moderní demokracie je inkluzivnost a soudržnost,[5] nikoliv vyloučení určité skupiny obyvatel či lokality mimo společnost, a také to, že extremismus problémy neřeší, ale naopak nové problémy vytváří.

Poznámky:

[1] Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2012. BIS, 7. 11. 2013.

[2] Houda, Přemysl. Na sídlišti Máj důvod k protiromským demonstracím neexistuje. *Česká pozice*, 11. 7. 2013.

[3] Například v Ústeckém kraji strana nedosáhla ani na dvě procenta hlasů. To kontrastuje s výsledky strany v krajských volbách v roce 2012. Tehdy DSSS se ziskem 4,37 % hlasů jen těsně nepronikla do krajského zastupitelstva.

[4] Okamura, Tomio. Cikáni by měli usilovat o vlastní stát. Podpořme je v tom. *Parlamentní listy*, 27. 6. 2013.

[5] Císař, Ondřej. Občanská společnost, kvalita demokracie, dobré vládnutí. *Česko hledá budoucnost*, 17. 7. 2013.

O prozařování a ostřelování v reklamě

NSS rozhodl ve věci diskriminační reklamy „Měl jsem se líp učit“

Miroslav Knob

Lidská práva a fyzika – téma, které by snad nikoho nenapadlo dávat dohromady. A přece, jak již nadpis napovídá, některá přirovnání z fyziky přece jen můžeme použít pro právo. Pojďme se tedy podívat na antidiskriminační fyziku. Zatímco teorie prozařování (Drittwirkung) je mezi ústavními právníky obecně známá, teorie ostřelování práva částicemi diskriminace se řadí mezi potůchné vtípky skupinky antidiskriminačních nadšenců[1]. A tento měsíc se na NSS ostřelovalo a prozařovalo o sto šest – rozsudkem č. j 1 As 46/2013 – 44 soud rozhodl o protiprávnosti reklamní kampaně „Měl jsem se líp učit“.

V čem kampaň spočívala? Dělníci v centru Prahy nosili při práci žlutá trika s tímto nápisem a adresou webu o vzdělání. Tento guerilla marketing okamžitě přitáhl pozornost médií – trika na sobě měli především Romové. Na kampaň se zároveň snesla i vlna kritiky ohledně jejího ponižujícího charakteru a záhy byla ukončena[2]. S organizátorem kampaně bylo následně vedeno správné řízení, jehož vyústěním je aktuální rozsudek NSS.

V něm se soud velmi jasně přihlásil k důstojnostnímu pojetí diskriminace – pojetí diskriminace [3] jako zásahu do lidské důstojnosti, které představuje protiprávní stav (v režimu regulace reklamy jako porušení dobrých mravů) sám o sobě, bez přezkumu intenzity zásahu[4]. NSS však zašel v prozařování ještě dále, když diskriminaci konkrétních dělníků dovedl s odkazem na ustanovení čl. 10 odst. 1 Listiny („[k]aždý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“) a logicky (i když implicitně) i na čl. 1 odst. 1 Listiny („[l]idé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech“). Ze strany soudce se jednoznačně jedná o přístup k diskriminaci jako k porušení práva na rovnost v důstojnosti.

„Měl jsem se líp učit“ Zdroj: www.designportal.cz

Po tomto konstatování začal Nejvyšší správní soud ostřelovat. Prvně je třeba stručně vysvětlit diskriminační fyzikální terminologii. Ta spočívá ve faktu, že ne každý diskriminační důvod je stejně „závažný“ a prozařuje do všech odvětví práva. Jednotlivé diskriminační důvody se potom přirovnávají k izotopům (alfa, beta a gama záření), kterými se ostřelují destičky soukromého či veřejného práva. Každý izotop projde jen určitou destičkou.

NSS použil částčku gama – etnickou diskriminaci, tedy nejtvrdší kalibr, který projde úplně vším. Jak soud v rozhodnutí uvedl, rasová diskriminace, a v českém prostředí speciálně diskriminace Romů, představuje ten nejzávažnější zásah do rovnosti v důstojnosti a soudy nižší instance musí tento fakt náležitě zhodnotit[6]. Stručně řečeno – Romové jsou v české společnosti natolik zranitelnou skupinu, že zaslouží ze strany zobrazování ve společnosti velmi přísné posuzování – podobná reklama totiž pouze prohlubuje

stereotypy u většinové populace, které vedou k ještě větší diskriminaci Romů. Prozářeno a prostřeleno nejvíce, jak jen to jde. Vnitřně koherentní a kvalitní argumentaci Nejvyššího správního soudu.

Poznámky:

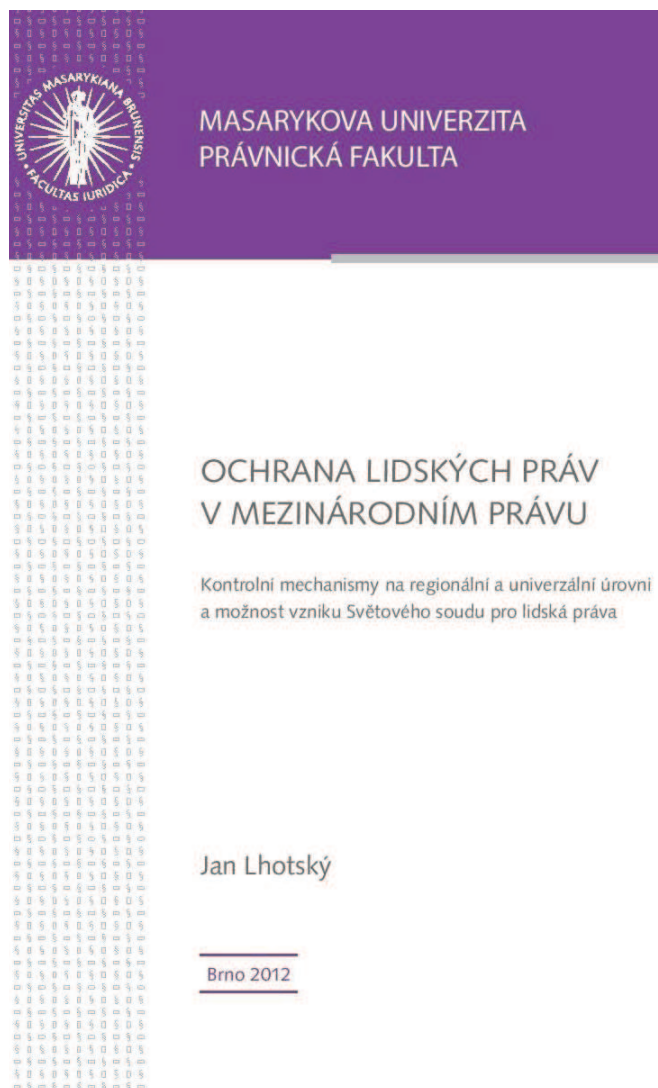
- [1] Čermák, M.: Atomový hokej v diskriminaci, *Jiné právo* 27. 3. 2012, jinepravo.blogspot.cz/2012/03/atomovy-hokej-v-diskriminaci.html.
- [2] Romea.cz: Urážlivá kampaň zneužívající Romy rychle skončila, www.romea.cz/cz/zpravy/urazлива-kampan-zneužívající-romy-rychle-skoncila.
- [3] Ve smyslu nerovného zacházení podle antidiskriminačního zákona.
- [4] Odstavec 30 rozsudku sp. zn. 1 As 46/2013 – 44 ze dne 15. 10. 2013.
- [5] Podrobně viz poznámka pod čarou č. 1.
- [6] Odstavce 68 až 73 rozsudku sp. zn. 1 As 46/2013 – 44 ze dne 15. 10. 2013.

Ochrana lidských práv v mezinárodním právu

Kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva

Jan Lhotský

V centru pozornosti dané monografie jsou kontrolní mechanismy mezinárodní ochrany lidských práv a možnosti jejich budoucího rozvoje. Z hlediska svého zaměření pokrývá práce dvě vzájemně související témata. Zaprvé v ní je podána charakteristika jednotlivých mezinárodních mechanismů na ochranu lidských práv. Zadruhé je zaměřena pozornost na možnost vzniku nové soudní instituce na univerzální úrovni, která je označována jako Světový soud pro lidská práva. Práce se tedy nejprve věnuje regionálním systémům ochrany lidských práv v Evropě, Americe a Africe, a poté analyzuje současné mechanismy na univerzální úrovni. Těmi jsou Univerzální periodický přezkum v rámci OSN, a především pak systém smluvních výborů vytvořený jednotlivými mezinárodními smlouvami, který však nedosahuje potřebné účinnosti. Na základě zkušeností z různých systémů je následně pojednáno o možných podobách případného Světového soudu pro lidská práva, jenž by mohl v budoucnu vzniknout za účelem zvýšení reálného dopadu norem současných mezinárodních smluv na ochranu lidských práv.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Veronika Bazalová – Michaela Kotalíková

Vnitrostátní právo

- Baroš, J.: Dělbá moci jako nástroj konstitucionalismu. *Jurisprudence* 7/2013.
- Horák, O.: Konfiskační dekrety prezidenta republiky. Spor o jejich interpretaci jako výraz kontinuity a diskontinuity. *Časopis pro právní vědu a praxi Supplementum*/2013.
- Hrdina, I. A.: Fungování církevních soudů v trestních věcech. *Časopis pro právní vědu a praxi Supplementum*/2013.
- Koudelka, Z.: Transcendentální prameny práva. *Trestní právo* 11-12/2013.
- Kučera, J. – Macháčka, K.: Ústavní soud – právo na spravedlivý proces na vedlejší koleji, zamyšlení nad jedním usnesením. *Bulletin advokacie* 10/2013.
- Pezl, T.: Židovské soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi Supplementum*/2013.
- Podrazil, P.: Ochrana práv pacienta při nedobrovolné hospitalizaci. *Jurisprudence* 7/2013.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Malíř, J.: Ochrana práv osob v detenci ve zdravotnictví podle čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. *Právní rozhledy* 22/2013.
- Wurstová, J.: Přístup EU k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv. *Bulletin advokacie* 10/2013.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Baboš, P.: Konceptualizácia a meranie variácií kapitalizmu v nových členských štátoch EÚ: Kritické zhodnotenie. *CEPSR*, 2-3/2013

- Duda, J.: Srebrenice nikdy více: debata o intervenci v Sýrii. *Mezinárodní politika*, 6.11.2013
- Kalhousová, I.: Íránský jaderný program: nástroj domácí a zahraniční politiky. *Vojenské rozhledy*, 4/2013
- Karmazin, A.: William Callahan: China Dreams. 20 Visions of the Future. *Global Politics*, 19.11.2013
- Kutěj, L.: Sinajské bezpečnostní souvislosti. *Vojenské rozhledy*, 4/2013
- Majerník, L.: Afganistán – možnosti po roku 2014. *Mezinárodní politika*, 14.11.2013
- Mareš, M.: Ozbrojené síly a etnické nepokoje ve střední Evropě. *Vojenské rozhledy*, 4/2013
- Nedvědká, V.: Potenciál využití soukromých vojenských a bezpečnostních společností nevládními organizacemi. *CEPSR*, 2-3/2013
- Ondrovič, Peter.: A Fatal Defect of Interim Administration? Case Application: Kosovo. *CEPSR*, 2-3/2013
- Smetana, J.: Afghánská národní armáda: Skutečná síla nebo jen alibi?. *Mezinárodní politika*, 22.11.2013
- Tichý, L.: Postoj Ruské federace k vojenským intervencím západu v letech 1999-2011. *Vojenské rozhledy*, 4/2013

Rozsudky ESLP

- Věc Horváth a Kiss proti Maďarsku (Právo romských dětí na vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu a zákaz diskriminace). *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva* 4/2013.
- Věc Kurkowski proti Polsku (Podmínky výkonu vazby). *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva* 5/2013.
- Věc Nadace Srebrenické matky a další proti Nizozemsku. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva* 6/2013.

www.centrumlidskaprava.cz